

Ольга ЛЕХ,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германського, загального та порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету
(Чернівці, Україна) iwannahelga@gmail.com

Ліліана МАКОВІЙЧУК,

кандидат філологічних наук,
асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів
Чернівецького національного університету
(Чернівці, Україна) lilianamakov@gmail.com

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПОЛЕ «FRAU» В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

У статті здійснено аналіз словникового відображення концепту FRAU, що дає змогу виявити поняттєвий складник концепту – його ім'я. Крім того, викладено принципи моделювання концептуального поля «FRAU» в контексті вивчення німецькомовного ментального простору. Метою наукової розвідки є структурування досліджуваного концептуального поля як базової одиниці мовної ментальності.

Ключові слова: концепт, концептуальний простір, концептуальне поле, мікроконцепт, сема.

Olha LEKH,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Germanic, General
and Comparative Linguistics of Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) iwannahelga@gmail.com

Liliana MAKOVICHUK,

Candidate of Philological Sciences,
Assistant at the Department of Foreign Languages for Natural Sciences
of Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) lilianamakov@gmail.com

CONCEPTUAL FIELD “FRAU” IN THE CONTEXT OF SPEECH MENTALITY STUDY

The vocabulary analysis of the concept “FRAU” was carried out in this article. This allows identifying the conceptual component of the concept, its name. In addition, the modeling principles of the conceptual field “FRAU” were presented in the context of studying the German-speaking mental space. The purpose of the scientific research is to structure the investigated conceptual field as the basic unit of linguistic mentality.

Thus, field description of the structure of the investigated concept has allowed systematizing numerous means of linguistic representation of the concept “FRAU”. The conceptual field “FRAU” is a structured system that consists of a core and a periphery. The kernel forms microconcepts “family relations”, “age attribute”, “the situation in society”.

Near periphery consists of microconcepts “professional activity, occupation”, “relations with men” and “nationality”. The far periphery includes the following microconcepts: “fairy-mythical creatures, supernatural”, “national consciousness, religion”, “origin”, “appearance”, “negative characteristics”.

The location of the conceptual field's segments in the core and the near and far periphery was determined by the ability of nouns of lexical units to participate in the actualization of isolated microconcepts.

Expansion of the possibilities of conceptual analysis and its further development will allow improving methods that integrate the semantic and cognitive direction in modern linguistics.

Key words: concept, conceptual spaces, conceptual field, microconcept, sem.

Постановка проблеми. У лінгвістичних студіях останніх років простежується тенденція використання польової методики під час дослідження концептуального простору. В основі

теорії поля лежить уявлення про існування в мові певних угруповань, що характеризуються системністю, структурованістю та множинністю (Й. Тріп, В. фон Гумбольд, Ф. де Соссюр,

Г. Іпсен, Л. В. Щерба, З. Д. Попова, І. А. Стернін, В. В. Левицький, А. М. Приходько та інші).

Аналіз досліджень. Польові дослідження стали основою під час аналізу різних мовних явищ у працях українських і зарубіжних мовознавців (А. Вежбицька, В. Г. Гак, Н. Г. Єсипенко, В. В. Левицький, О. С. Лех, О. О. Селіванова, А. Г. Уфимцева, Д. М. Шмельов, Г. С. Щур, Дж. Лайонз). Польова організація досліджуваного матеріалу відобразилась у різноманітності полів, таких як семантичне, лексичне, функціонально-семантичне, номінативне, лексико-фразеологічне, асоціативне, концептуальне, які володіють певними ознаками. Найхарактернішими, за визначенням З. Д. Попової та І. А. Стерніна, є такі:

- 1) поле – це інвентар елементів, пов'язаних між собою структурними відношеннями;
- 2) елементи, що утворюють поле, є семантично спорідненими;
- 3) поле може поєднувати однорідні та неоднорідні елементи;
- 4) у структурі поля можуть відокремлюватись мікрополя;
- 5) поле складається із ядерних і периферійних конститuentів;
- 6) межа між ядром і периферією є нечіткою;
- 7) різні поля можуть накладатись одне на одне, утворюючи зони поступових переходів (Попова, Стернін, 1989: 6).

Взаємозв'язки компонентів, що вербалізують різні аспекти поля є об'ємною, складною ментальною структурою – концептуальним полем. Поняття концептуального поля є актуальним для дослідження способів вербалізації фрагментів дійсності. Це поняття по-різному трактується в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Зокрема, це поняття розглядають як ієрархічно організовану сукупність концептів, які мають інтегральні та диференціальні когнітивні ознаки (Л. І. Жуковська, І. А. Долгова) (И. А. Тарасова, 2004); як об'ємне ментальне утворення, що поєднує в собі як різні типи когнітивних структур, так і різні форми ментальних репрезентацій (Е. Ю. Бутенко, Т. В. Евсюкова, 2014); як певне ментальне системно-структурне утворення, з'єднане спільним концептом або групою спільних концептів і складається з декількох мікроструктур – концептуальних сфер (О. С. Лех, 2008: 160). На думку А. М. Приходька, концептуальне поле становить сукупність ментальних одиниць, що поєднані спільністю змісту і відбивають понятійну, предметну і функціональну подібність позначуваних концептом явищ (А. М. Приходько, 2008: 214).

Мета статті полягає в тому, щоб за допомогою семного аналізу визначити поняттєву основу концепту та змоделювати концептуальне поле «FRAU» в контексті вивчення національної німецької мовної ментальності.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж приступити до моделювання концептуального поля та з'ясування його структури, вважаємо за потрібне розпочати наше дослідження з вивчення імені концепту «FRAU», оскільки смислове наповнення імені концепту відповідає смислового змісту самого концепту. «Інструментом дослідження поняттєвого складника концепту залишається семантика мовного знака, що є іменем концепту» (Н. Г. Єсипенко, 2012: 199). Саме лексика є тим рівнем мовної системи, в якому відображається оточуюча людину дійсність, її внутрішній світ, а «... автори словникових тлумачень опираються на найпоширеніші знання й уявлення народу про окремі предмети, події та явища» (А. Ю. Ключевская, 2011: 179). Для вивчення поняттєвої основи концепту «FRAU» звернемося до матеріалу тлумачних словників сучасної німецької мови та проведемо семний аналіз значення іменника «FRAU», з'ясувавши, які із сем несуть найбільше смислове навантаження.

Наприклад, словник «Neues Deutsches Wörterbuch» (Karl-Heinz Göttert) містить такі семи для дефініції «FRAU»: 1) eine weibliche Person; 2) Kurzbezeichnung für eine Ehefrau; 3) Form der Anrede, die vor dem Familiennamen steht.

У словнику «Deutsches Universalwörterbuch» (Duden) лексема «FRAU» має таке тлумачення: 1) erwachsene Person weiblicher Geschlechts; 2) Ehefrau; 3) Hausherrin, Dame; 4) titelähnliche, auch als Anrede verwendete Beziehungen für eine erwachsene Person weiblichen Geschlechts.

Словник «Deutsches Wörterbuch» (Karl-Dieter Bunting) пропонує такі тлумачення: 1) erwachsener, weiblicher Mensch; 2) Ehefrau; 3) Anredeform für eine erwachsene weibliche Person; 4) unsere liebe Frau: (kath. Kirche) Jungfrau Maria; Mutter Jesu Christi; 5) weise Frau: 1. (veralt.) Hebamme 2. (ugs.) Frau, die eine illegale Abtreibung durchführt; 6) sich eine Frau nehmen: (veralt.) heiraten.

В онлайн-словнику WordReference.com зафіксовано дві семи лексеми «FRAU»: 1) weibliche Person; 2) Ehegattin.

У «Digitales Wörterbuch der deutschen Sprache» виокремлено чотири семи для лексеми «FRAU»: 1) erwachsene Person weiblichen Geschlechts; 2) Ehefrau; 3) tritt vor Namen, Titel verheirateter, heute auch (älterer) unverheirateter erwachsener Personen weiblichen Geschlechts; 4) Herrin, Gebieterin.

Багатозначність лексеми очевидна – тлумачні словники німецької мови фіксують від двох до шести сем для лексеми «FRAU». Варто зазначити, що деякі семи дублюються, інші ж трапляються тільки в окремих лексикографічних джерелах. Дослідження показало, що є дві основні та постійні семи, які найбільш суттєво передають родову ознаку та найяскравіше характеризують іменникову лексему «FRAU»: 1) erwachsene Person weiblicher Geschlechts (доросла особа жіночої статі); 2) Ehefrau (дружина) (зазначається у 5-ти словникових статтях). Сема «Anredeform für eine erwachsene weibliche Person» (пані) представлена у чотирьох словниках, а сема «Hausherrin, Dame» (господиня) зазначено у двох словниках. Указані семи визначають інтенціонал значення лексеми «FRAU» та поняттєве ядро однойменного концепту.

Периферію значення утворюють семи «Mutter Jesu Christi» (Божа Матір), «sich eine Frau nehmen: (veralt.) heiraten» (жінка, яку беруть до шлюбу), «weise Frau: veralt. Hebamme; ugs. Frau, die eine illegale Abtreibung durchführt» (мудра жінка), трапляються лише в одній словниковій статті і є поодинокими семантичними ознаками.

Відповідно до мети нашого дослідження як базовий концепт для концептуального поля «FRAU» природно виступає однойменний концепт.

Матеріалом для дослідження слугують німецькомовні художні тексти, загальним обсягом 1 млн слововживань.

Концепт «FRAU» в нашому дослідженні представлений іменниками, а що стосується когнітивної організації концепту «FRAU», то треба зазначити, що він складається з менших концептів (мікроконцептів), які представляють осіб жіночої статі. Зазначені мікроконцепти ми розбили на такі групи:

- 1) Родинні зв'язки (469 ЛО);
- 2) Вікова ознака (262 ЛО);
- 3) Професійна діяльність, рід занять (80 ЛО);
- 4) Становище в суспільстві (276 ЛО);
- 5) Національність (51 ЛО);
- 6) Стосунки з чоловіками (52 ЛО);
- 7) Казково-міфічні істоти, надприродне, божественне (21 ЛО);
- 8) Національна свідомість, віросповідання (7 ЛО);
- 9) Походження (6 ЛО);
- 10) Зовнішній вигляд (2 ЛО);
- 11) Негативні характеристики (21 ЛО).

Такий структурований зміст концептуального поля «FRAU» врешті-решт дає можливість побудувати концептуальну структуру, що дає уявлення

про кожен мікроконцепт, який входить, у свою чергу, в концепт «FRAU» і відрізняється широким представленням у німецькій мові (зокрема, лексичним). Це послужило основою для конструювання концептуального поля «FRAU» з ядром, ближньою та дальньою периферією.

Як видно з кількісних показників, середня кількість уживань становить 110. Будемо вважати високочастотними такі мікроконцепти, частота вербалізаторів яких перевищує 110. Ці мікроконцепти формують ядро концептуального поля. Ядро концептуального поля «FRAU» містить, окрім іменника «FRAU» – жінка (імені концепту, ключового слова), іменники на позначення родинних зв'язків жінки (469 ЛО), її вікової ознаки (262 ЛО) та становища в суспільстві (276 ЛО), які вживаються для опису всіх ситуацій, що вербалізують концепт «FRAU», та беруть участь у формуванні мікроконцептів.

Наприклад, іменник Mutter бере участь в реалізації мікроконцепту «родинні зв'язки», що об'єднує іменники, які вказують на кровну та юридичну спорідненість. Те саме можна сказати також про інші іменники, які наповнюють мікроконцепт: Schwester, Witwe, Tochter, Tante, Gemahlin, Gattin, Nichte, Schwiegermutter, Schwiegertochter:

«Ich bin eine Witwe, die sich friedfertig hält, um ihren Kindern das Erbe zu erhalten» (Franzos, 1972: 228);

«... wie dieser Mann für die Frauen seiner Familie, seine alte Mutter, seine Frau und seine Schwester sorgte» (Sacher-Masoch, 1989: 31);

«... brachte er seiner Mutter einen Strauß und einen zweiten seiner Schwester» (Sacher-Masoch, 1989: 41).

До мікроконцепту «становище в суспільстві» зараховуємо іменники на позначення жінок, що належали до високого, середнього та низького прошарків суспільства, такі як Frau, Baronin, Frau (пані), Madame, Prinzessin, Königin, Gräfin, Herrscherin, Edelfrau, Gnädige, Zarin:

«... weil sie sonst nicht Herrin im Haus und meine einzige Sorge hätte bleiben können» (Franzos, 1972: 246);

«... die Baronin, meine Frau, ... ist nicht korpulent sondern üppig» (Sacher-Masoch, 1989: 51).

Мікроконцепт «вікова ознака» наповнюють іменники, які описують осіб жіночої статі молодого або похилого віку, такі як Mädchen, Weib, Jungfrau, Fräulein, Alte, Greisin, Großmutter, Junge:

«Er fühle Neigung für das ihm bisher persönlich unbekannte Fräulein ...» (Franzos, 1972: 203);

«Fräulein Hirschwitz wartete schon auf dem Balkon, gefaßt wie ein Mann» (Roth, 1996: 372).

У концептуальному полі «FRAU» особливе місце посідає периферія, оскільки це поле, перебігаючи із суміжними концептами, збагачує свою смислову структуру додатковими змістовими ознаками, які були виокремлені в процесі аналізу словників і прикладів реалізації концепту «FRAU» у мові.

На ближній периферії концептуального поля, що ми досліджуємо, належать мікроконцепти з кількісним показником від 109 до 49. Такими є мікроконцепти: «професійна діяльність, рід занять» (80 ЛО); «стосунки з чоловіками» (52 ЛО); «національність» (51 ЛО):

– Іменники Magd, Dienerin, Wirtschaftlerin, Bäuerin, Hausfrau, Gauklerin, Kupplerin представляють мікроконцепт «професійна діяльність, рід занять»:

«Das ist die schönste Bäuerin, die ich noch in meinem Leben gesehen habe» (Sacher-Masoch, 1989: 83).

– Мікроконцепт «стосунки з чоловіками» об'єднує іменники Braut, Geliebte, Dirne, Metze, Liebste, Verlobte, які вказують на шлюбні та позашлюбні стосунки:

«Wie die Braut eines Königs... Gott, der geschaffen hat Braut und Bräutigam zur Lust und Freude ...» (Sacher-Masoch, 1989: 179);

– Мікроконцепт «національність» формують такі іменники, як Jüdin, Polin тощо:

«Nie hätte ich gedacht und niemandem geglaubt, daß ... eine Jüdin so sein kann» (Sacher-Masoch, 1989: 95).

Іменники, що беруть участь в актуалізації мікроконцептів «казково-міфічні істоти, надприродне, божественне» (21 ЛО), «негативні характеристики» (21 ЛО), «національна свідомість, віросповідання» (7 ЛО), «походження» (6 ЛО), «зовнішній вигляд» (2 ЛО), формують зону дальньої периферії, є низькочастотними, їхній кількісний показник не перевищує 48.

– Іменники Zauberin, Weibsbild, Ding, Heilige, Glücksgöttin репрезентують мікроконцепт «казково-міфічні істоти, надприродне, божественне»:

«Die Fee mit der Wunderblume, die an seiner Wiege erschienen war, hatte ihm ein herrliches, aber unseliges Geschenk in dieselbe gelegt» (Sacher-Masoch, 1989: 42);

«... seine Muse ... gesunde Frische, Natürlichkeit der Empfindung, ... Quelle der Volkspoesie» (Sacher-Masoch, 1989: 82);

«... die Tochter eines Gastwirtes ... als Madonna verewigt wird» (Sacher-Masoch, 1989: 54).

– Мікроконцепт «негативні характеристики» формують такі іменники, як Unglückliche, Ärmste,

Feindin, Gauklerin, Lügnerin, Verhaftete, Verstorbene, Verurteilte, що позначають жінок, які скоїли злочин, і несуть негативне забарвлення:

«... eine Verbrecherin ... die stets eines so sanften redlichen Herzens war...» (Sacher-Masoch, 1989: 169);

«... wie sie kann lügen, die Betrügerin!» (Sacher-Masoch, 1989: 285).

– Мікроконцепт «національна свідомість» представлений лексичними одиницями (напр.: Patriotin), які вказують на небайдужість жінки до національних питань, на її патріотизм, що надає лексемі позитивної конотації:

«Sie wäre die Mätresse eines hohen Gestapobeamten, hieß es von ihr, und gleichzeitig eine verlässliche Patriotin» (Sperber, 1984: 21).

– Три іменники наповнюють мікроконцепт «походження»: Huzulin, Pariserin, Römerin. Представлені іменники виражають оцінні характеристики жінки з нейтральною конотацією.

– Іменники Blondine, Riesin представляють мікроконцепт «зовнішній вигляд». Указані іменники позначають такі ознаки зовнішності, як колір волосся – Blondine та статуру – Riesin.

Варто зазначити, що периферія – найоб'ємніше угруповання за мовним матеріалом, оскільки воно охоплює величезний обсяг інформації, для вербалізації якої потрібні мовні засоби різного смислового спрямування.

Висновки. Отже, польовий опис структури досліджуваного концепту дав змогу систематизувати численні засоби мовної репрезентації концепту «FRAU». Концептуальне поле «FRAU» – це структурована система, яка складається з ядра та периферії. Ядро формують мікроконцепти «родинні зв'язки», «вікова ознака», «становище в суспільстві». Ближню периферію становлять мікроконцепти «професійна діяльність, рід занять», «стосунки з чоловіками» і «національність». До дальньої периферії належать такі мікроконцепти: «казково-міфічні істоти, надприродне», «національна свідомість, віросповідання», «походження», «зовнішній вигляд», «негативні характеристики». Розташування сегментів концептуального поля в ядрі та ближній і дальній периферії визначалось здатністю іменникових лексичних одиниць брати участь в актуалізації виокремлених мікроконцептів.

Розширення можливостей концептуального аналізу та його подальше розроблення дадуть можливість удосконалити методики, які інтегрують семантичний і когнітивний напрями в сучасній лінгвістиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Евсюкова Т. В., Бутенко Е. Ю. Лингвокультурология: учебник. Москва: «Флинта»; «Наука», 2014. 476 с.
2. Ссипенко Н. Г. Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів: когнітивно-квантитативний підхід: монографія. Чернівці: «Золоті литаври», 2012. 320 с.
3. Ключевская А. Ю. Концептуальное поле «агрессия» как объект лингвистического исследования». *Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена*. 2011. № 131. Р. 177–185.
4. Лех О. С. Семантика, синтагматика, парадигматика прикметників на позначення розміру в сучасній німецькій мові: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – «Германські мови». Чернівці, 2008. 263 с.
5. Маковійчук Л. В. Лінгвокультурні концепти MANN та FRAU у творах німецькомовних письменників XIX – початку XX століття: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – «Германські мови». К., 2015. 209 с.
6. Попова З. Д., Стернин И. А. Лексическая система языка. Воронеж: ВГУ, 1989. 148 с.
7. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: «Прем'єр», 2008. 332 с.
8. Тарасова И. А. Поэтический идиостиль в когнитивном аспекте (на материале поэзии Г. Иванова) и И. Анненского): дисс. ... докт. філол. наук: спец. 10.02.01. СГУ им. Н. Г. Чернышевского. Саратов, 2004. 484 с.
9. Bünting K. D. Deutsches Wörterbuch. Chur/Schweiz: Isis Verlag AG, 1996. 1504 s.
10. Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20 Jahrhunderts: URL: <http://www.dwds.de>.
11. Duden Deutsches Universalwörterbuch / Red. bearb. Matthias Wermke. 3., vollig neu bearbeitete Auflage. Mannheim; Leipzig; Wien; Zurich: Dudenverlag, 1996. 1816 s.
12. Göttert K.-H. Neues Deutsches Wörterbuch. Köln: Helmut Lingen Verlag, 2007. 1150 s.
13. Franzos K.-E. Ein Kampf ums Recht. Berlin: Rütten & Loening, 1972. 572 s.
14. Roth. J. Radetzkyatsch. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1996. 404 s.
15. Sacher-Masoch L. von. Der Judenraphael. Geschichte aus Galizien. Wien, Köln-Graz: Böhlau Verlag, 1989. 495 s.
16. Sperber M. Wolyna. Wien, München, Zürich: Europaverlag, 1984. 106 s.
17. WordReference German Dictionary. URL: <http://www.wordreference.com/ende>.

REFERENCES

1. Evsyukova T. V., Butenko E. Yu. Lingvokulturologiya: uchebnik. [Linguoculturology: manual]. Moscow: Flinta; Nauka. 2014. 476 p. [in Russian].
2. Yesypenko N. H. Verbalnyi profil i kontseptualna struktura anhlosaksonskikh kulturnykh kontseptiv: kohnityvno-kvanytatyvnyi pidkhhid: monohrafiya [Verbal Profile and Conceptual Structure of Anglo-Saxon Cultural Concepts: Cognitive-Quantitative Approach: Monograph.]. Chernivtsi: Zoloti Litavry, 2012. 320 p. [in Ukrainian].
3. Klyuchevskaya A. Yu. Kontseptualnoye pole "agresia" kak obyekt lingvisticheskogo isledovaniya [Conceptual field "aggression" as an object of linguistic research]. 2011. Nr 131. pp. 177–185 [in Russian].
4. Lekh O. S. Semantyka, syntahmatyka, paradyhmatyka prykmetnykiv na poznachennia rozmiru v suchasni nimetskii movi [Semantics, syntagmatics, paradigm of adjectives for denoting size in modern German]. Chernivtsi, 2008. 263 p. [in Ukrainian].
5. Makoviichuk L. V. Linhvokulturni kontsepty MANN ta FRAU u tvorakh nimetskomovnykh pysmennukiv XIX – pochatku XX stolittia [Linguocultural concepts MANN and FRAU in the works of German-speaking writers of the 19th and early 20th centuries]. Kyiv, 2015. 209 p. [in Ukrainian].
6. Popova Z. D, Sternin I. A. Leksicheskaya sistema yazyka [Lexical language system]. Voronezh: VSU, 1989. 148 p. [in Russian].
7. Prykhodko A. M. Kontsepty i kontseptosystemy v kohnityvno-duskursyvni paradyhmi linhvistyky [Concepts and conceptual systems in the cognitive-discursive paradigm of linguistics]. Zaporizhia: Premier, 2008. 332 p. [in Ukrainian].
8. Tarasova I. A. Poeticheskiy idiostil v kognitivnom aspekte (na materiale poezii G. Ivanova i I. Annenskogo) [Poetic idiostyle in the cognitive aspect (on the material of the poetry of G. Ivanov) and I. Annensky)]. Saratov, 2004. 484 p. [in Russian].
9. Bünting K. D. Deutsches Wörterbuch. Chur/Schweiz: Isis Verlag AG, 1996. 1504 s.
10. Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache des 20 Jahrhunderts: URL: <http://www.dwds.de>.
11. Duden Deutsches Universalwörterbuch / Red. bearb. Matthias Wermke. 3., vollig neu bearbeitete Auflage. Mannheim; Leipzig; Wien; Zurich: Dudenverlag, 1996. 1816 s.
12. Göttert K.-H. Neues Deutsches Wörterbuch. Köln: Helmut Lingen Verlag, 2007. 1150 s.
13. Franzos K.-E. Ein Kampf ums Recht. Berlin: Rütten & Loening, 1972. 572 s.
14. Roth. J. Radetzkyatsch. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1996. 404 s.
15. Sacher-Masoch L. von. Der Judenraphael. Geschichte aus Galizien. Wien, Köln-Graz: Böhlau Verlag, 1989. 495 s.
16. Sperber M. Wolyna. Wien, München, Zürich: Europaverlag, 1984. 106 s.
17. WordReference German Dictionary. URL: <http://www.wordreference.com/ende>.